

çer. Bir yerin māmurluğu, bakımlı ve düzenli oluşundan başka gelen gideninin ve ilgi göstereninin fazla oluşuyla da ilgilidir. Kur'an'da mâbedlerin imar edilmesi, maddî onarım ve bakımdan çok mânevî onarım demek olan zikir ve ibadet esasına bağlanmıştır (bk. el-Bakara 2/114; et-Tevbe 9/18-19). Bu sebeple beytülma'mûrun semada meleklerle ait bir mâbed veya dünyada bütün müslümanların mâbedini teşkil eden Kâbe olabileceği hususunda görüşler ileri sürülmüştür.

Beytülma'mûr ile ilgili olarak Hz. Peygamber'den çeşitli hadisler rivayet edilmiştir. Bu hadislere göre Resûlullah'a mi'rac esnasında beytülma'mûr gösterilmiştir. Burası "yedinci semada melekler için inşa edilmiş, bir gelen bir daha gelmemek üzere her gün 70.000 meleğin ziyaret edip ibadette bulunduğu bir mâbeddir" (Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 6, "Menâkıbü'l-enşâr", 42; Müslim, "İmân", 259, 264; Nesâî, "Şalât", 1; Ezrakî, *Aḥbâru Mekke* (Melhas), I, 49-51; Mâverî, *en-Nüket ve'l-ʿuyûn* (nşr. Hıdır Muhammed Hıdır), Küveyt 1402/1982, IV, 110; Sehl et-Tüsterî, *Tefstrü'l-Kur'ânî'l-ʿazîm*, Kahire 1908, s. 94-95; Taberî, *Câmi'ü'l-beyân*, XXVII, 10-11; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihü'l-ğayb*, XXVIII, 239; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât*, II, 169-171; III, 438, 526; IV, 328; a.mlf., *Muḥâḍaratü'l-ebâr*, İstanbul 1305, I, 400; Beyzâvî, *Envârü't-tenzil*, İstanbul 1285, II, 467; *Tecrid Tercemesi*, X, 71; Elmallı, *Hak Dini*, VI, 4551; *el-Mu'cemü's-şâfi*, s. 226-228.

ABDURRAHMAN KÜÇÜK

BEYTÜLMİDRÂS

(بيت المدراس)

Yahudilerin dinî eğitim ve öğretim yaptıkları yer.

Hız. Ali'nin de bir soru üzerine beytülma'mûru, gökte bulunan ve Kâbe'nin yerdeki kutsiyetine benzer bir kutsiyete sahip olan, her gün 70.000 meleğin ziyaret edip namaz kıldığı, bir diğer adı da durâh olan bir yer, bir mescid olarak tanımladığı rivayet edilmektedir (Taberî, XXVII, 10).

Rebi' b. Enes'ten nakledilen bir görüşe göre beytülma'mûr, Hz. Âdem'den Hz. Nûh zamanına kadar Kâbe'nin yerinde bulunuyordu. Hz. Nûh, halkından hac maksadıyla onu ziyaret etmelerini istemiş, fakat onlar buna uymamışlardır. Meydana gelen bir su baskını üzerine de Kâbe hizasında dünya semasına yükseltilmiş olup onu her gün 70.000 melek ziyaret etmektedir ve bu durum sûr*'un üfleneceği güne kadar devam edecektir (bk. Mâverî, IV, 110).

Hasan-ı Basrî'den gelen bir rivayete göre ise beytülma'mûr Kâbe'dir. Kâbe'nin "mâmur" diye nitelendirilmesinin sebebi, meskûn olması ve çok sayıda müslüman tarafından ziyaret edilmiş bulunmasıdır. Onun bu yorumu el-beytülma'mûrun yer aldığı âyetler dizisinin ifade ettiği genel anlama daha uygun düşmektedir. Çünkü Tûr sûresinin ilk altı âyetini oluşturan bu dizide önemleri sebebiyle üzerlerine yemin edilen şeyler (Tûr dağı, yazılmış kitap, gök, deniz) insanın duyularıyla idrak ettiği belli şeylerdir. Bunlar arasında yer alan beytülma'mû-

run da o tür nesnelere olması daha uygun görünmektedir.

Tasavvufî eserlerde beytülma'mûrun zâhirî ve bâtinî olmak üzere iki delâleti olduğu kabul edilmektedir. Zâhirî delâleti, yedinci semada melekler tarafından mâmur hale getirilen ve durâh denilen bina, bâtinî delâleti ise Hakk'ın tecessül ederek mâmur eylediği mümin kalbidir.

BİBLİYOGRAFYA:

Müşned, III, 149, 153; IV, 207, 209, 210; Buhârî, "Bed'ü'l-halk", 6, "Menâkıbü'l-enşâr", 42; Müslim, "İmân", 259, 264; Nesâî, "Şalât", 1; Ezrakî, *Aḥbâru Mekke* (Melhas), I, 49-51; Mâverî, *en-Nüket ve'l-ʿuyûn* (nşr. Hıdır Muhammed Hıdır), Küveyt 1402/1982, IV, 110; Sehl et-Tüsterî, *Tefstrü'l-Kur'ânî'l-ʿazîm*, Kahire 1908, s. 94-95; Taberî, *Câmi'ü'l-beyân*, XXVII, 10-11; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihü'l-ğayb*, XXVIII, 239; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât*, II, 169-171; III, 438, 526; IV, 328; a.mlf., *Muḥâḍaratü'l-ebâr*, İstanbul 1305, I, 400; Beyzâvî, *Envârü't-tenzil*, İstanbul 1285, II, 467; *Tecrid Tercemesi*, X, 71; Elmallı, *Hak Dini*, VI, 4551; *el-Mu'cemü's-şâfi*, s. 226-228.

ABDURRAHMAN KÜÇÜK

BEYTÜLMİDRÂS

(بيت المدراس)

Yahudilerin dinî eğitim ve öğretim yaptıkları yer.

İbrânîce **bet (ha)- midraş** "çalışma evi" demektir. Midraş kelimesi Ahd-i Atîk'te "tefsir" anlamında kullanılmıştır (II. Tarihler, 13/22; 24/27). Kutsal metinlerin yorumlarını ihtiva eden eserlere de midraş denilmektedir. Bet (ha)-Midraş ise kutsal metinlerin incelenip açıklandığı yeri ifade etmektedir. Ezra tarafından kutsal metinlerin yazılıp halka okunması ile birlikte o metinlerin tefsir ve açıklanması faaliyeti de (midraş) başlamış, **midraş halakah** (ahkâmıla ilgili metinlerin tefsiri) ve **midraş haggadah** (tarihî ve ahlakî metinlerin tefsiri) tarzında devam etmiştir. Bu işin yapıldığı yerlere verilen ad olan bet (ha)-midraş ise (İslâmî literatürde Beytülmidrâs şeklinde Arapçalaştırılmıştır) ilk defa ikinci mâbed dönemi (m. ö. 515 ve sonrası) yahudi literatüründe "eğitim ve öğretim yeri" anlamında kullanılmıştır. Dinî vecibelerin yerine getirildiği mâbed ve sinagogun dışında Bet (ha)-Midraş müstakil ve mukaddes bir müesseseye kabul edilmiş, hatta "Tevrat'ın yüceltildiği bir yer" olarak görüldüğü için sinagoga üstün sayılmıştır. Bütün vakitlerini burada kutsal metinlerle meşgul olarak geçiren âlimlerin dışındaki şahısların bu yerde uyuması yasaklanmış,

sinagogda ibadetten sonra Bet (ha)-Midraş'a çalışmaya giden, ilâhî huzura girmeye lâyık kabul edilmiştir. Burası yahudi kutsal kitabının, yahudi hukukunun ve Yahudilik'le ilgili problemlerin araştırıldığı, tartışıldığı, herkese açık bir yerdi ve bir öğrenim merkezi olması hasebiyle toplumdaki yahudi kültürünün yayılmasına katkıda bulunuyordu.

Asr-ı saâdetde Medine yahudilerinde de bu müessese mevcuttu. Beytülmidrâs'ın yahudileri yönlendirici etkisini dikkate alan Hz. Peygamber oraya giderek yahudileri İslâm'a davet etmiş, bazan da ölçüsüz davranışları sebebiyle onları uyarmıştır. Zina eden iki yahudiye nasıl bir ceza vermek gerektiği yahudiler tarafından kendisine sorulduğu zaman da Beytülmidrâs'a gitmiş ve yahudileri Allah'ın kitabını kabul edip davet ederek zâniler hakkında recm cezası vermiştir. Aslında Tevrat'ta da yer alan bu hükmü inkâr eden yahudilerle ilgili olarak Âl-i İmrân sûresinin 23. âyeti nâzil olmuştur. Bu âyet dolayısıyla hemen hemen bütün müfessirler Beytülmidrâs'tan bahsederek hadiseyi nakledecekler. Hz. Ebû Bekir ve diğer bazı sahâbilerin de Beytülmidrâs'a gidip yahudi âlimleriyle tartıştıkları bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA:

Kâmus Tercümesi, "drs" md.; *Müşned*, II, 451; Buhârî, "Cizye", 6, "İkrâh", 2, "İ'tişâm", 18; İbn Hişâm, *es-Sire*, II, 552, 558-559, 564-565; Taberî, *Câmi'ü'l-beyân* (Şâkir), III, 217-218; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihü'l-ğayb*, VII, 216-217; İbn Hacer, *Fethü'l-bârî* (Hatîb), VI, 271; Aynî, *ʿUmdetü'l-kârî*, Kahire 1348, XV, 89-90; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 202, 614; II, 825, 1138; Abdülmennân Ömer, "Beytülmidrâs", *UDMİ*, V, 216-217; N. Efrati - A. Rothkoff, "Bet (ha)-Midrash", *EJd.*, IV, 751-752; M. D. Herr, "Midrash", *a.e.*, XI, 1507-1508.

AHMET ÖNKAL

BEYTÜLMUKADDES

(bk. KUDÜS).

BEYÂNÎ

(البياني)

Ebû Muhammed Kâsım b. Muhammed b. Kâsım el-Ümevî el-Beyânî el-Kurtubî (ö. 276/890)

Endülü'sün tanınmış âlimlerinden, müctehid ve muhaddis.

Kurtuba yakınlarındaki Beyyâne'ye (Bana) nisbetle anılır. 220 (835) yılından sonra doğdu. Kurtuba'da öğrenim gördü ve ilim tahsili için Doğu'ya seyahatte